

Bu proje Avrupa Birlięi
tarafından finanse
edilmektedir.

ADALETE ERİŞİM ÇEVİRİ SERİSİ

Çeviri: Ali Riza Çangırılıoğlu

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ENGELLİ HAKLARI KOMİTESİ

BELLINI - İTALYA

51/2018 SAYILI BAŞVURU

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme

31 Ocak 2023

Orijinal: İngilizce

Engelli Hakları Komitesi**51/2018 sayılı başvuruyla ilgili olarak İhtiyari Protokol,
madde 5 uyarınca Komite tarafından benimsenen görüşler
*,****

Başvuruyu sunan: Maria Simona Bellini (avukat Andrea Saccucci tarafından temsil edilmektedir)

Mağduriyet iddiasında bulunanlar: Başvuru sahibi, Letizia Costanzo ve Salvatore Lentini

Taraf devlet: İtalya

Başvuru tarihi: 28 Mart 2017 (ilk sunum)

Belge referansları: Komite'nin usul kurallarındaki kural 70 uyarınca alınan ve 12 Nisan 2018 tarihinde taraf devlete iletilen karar (belge biçiminde yayınlanmamıştır)

Görüşlerin kabul tarihi: 26 Ağustos 2022

Konu: Engelli kişilerin aile üyesi bakıcılarının yasal olarak tanınmaması ve sosyal destek sağlanmaması

Usule ilişkin hususlar: İç hukuk yollarının tüketilmesi; iddiaların kanıtlanması

Asli hususlar: Eşitlik ve ayrımcılık yapmama; farkındalık oluşturma; yasalar önünde eşit tanınma; sömürü, şiddet ve istismar görmeme özgürlüğü; bağımsız yaşama ve topluma dahil olma; aileye saygı; sağlık; yeterli yaşam standardı ve sosyal koruma

Sözleşme'nin Maddeleri: 5, 8, 12, 16, 19, 23, 25 ve 28

İhtiyari Protokol'ün Maddeleri: 2 (d)–(e)

1. Başvuru sahibi, 1957 doğumlu bir İtalya vatandaşı olan Maria Simona Bellini'dir. Başvuru sahibi, her ikisi de İtalyan vatandaşı ve engelli bireyler olan 1988 doğumlu kızı Letizia Costanzo ve 1956 doğumlu partneri Salvatore Lentini'nin aile üyesi bakıcısıdır. Başvuru sahibi, başvurusunu kendi, kızı ve partneri adına sunmaktadır. Başvuru sahibi,

İtalyan hukuk sisteminin Sözleşme'nin 5, 8, 12, 16, 19, 23, 25 ve 28^{inci} maddelerini ihlal edecek şekilde, aile üyesi bakıcılar için herhangi bir yasal statü veya koruma sağlamadığını iddia etmektedir. İhtiyari Protokol, Taraf devlet için 14 Haziran 2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Başvuru sahibi, avukat tarafından temsil edilmektedir.

A. Taraflarca sunulan bilgilerin ve savların özeti

Başvuru sahibi tarafından sunulan olgular

2.1 Başvuru sahibi, kızı Bayan Costanzo ve partneri Bay Lentini'nin aile üyesi bakıcısıdır. Başvuru sahibinin kızına brakisefali, bütün vücuda yayılmış hipotonili kuadripleji, miyoklonik epilepsi, düşünsel engel, yeme ve uyku bozuklukları, ataksi, bütünsel sözlü dil yokluğu, döngüsel kusma sendromu, kontrol edilemez salya akışı ve kendi kendine zarar verici davranış teşhisi konmuştur. Başvuru sahibi, kişisel hijyen, ilaçlar, postüral değişiklikler, besleme, rehabilite edici destekler, ev ortamının temizlenmesi, nevresimlerin günlük olarak değiştirilmesi ve gece bakımı gibi, kızının günlük hayatının her yönüyle ilgilenmektedir. Ayrıca kızıyla birlikte Pazartesi ve Cuma günleri sabah 9.30 ile öğleden sonra 2.30 arasında ve Cumartesi günleri sabah 9.30 ile öğlen 12.00 arasında uzmanlaşmış bir gündüz bakım merkezine gitmekte ve merkezde kızına yardımcı olmaktadır. Geceleri, başvuru sahibi kızına göz kulak olmak ve epilepsi nöbetleri ve kusma krizleri ile ilgilenmek için çoğu kez uyanık kalmaktadır. Başvuru sahibinin kızı, birkaç rekonstrüktif ameliyat geçirmesini gerektiren, dilini ve ellerini ısırarak gibi kendi kendine zarar verici davranışlardan da etkilendiğinden, başvuru sahibi çoğu kez, hatta geceleri bile, ısırmasını engellemek için parmaklarını kızının ağzında tutmak zorunda kalmaktadır.

2.2 Başvuru sahibi, son on yıldır partnerinin bakımını da üstlenmiştir. 2007 yılında, beş yıllık ilişkilerinin ardından, partneri komaya girmesine yol açan bir beyin kanaması geçirmiştir. Bu durumun sağlığı üzerindeki sonuçları son derece ciddi olmuştur. Kendisine diyabet, hipertansiyon, serebral ataksi, denge ve mobilite eksikliği, hafıza kaybı ve depresyon teşhisi konmuştur. Hijyen, ilaçlar, yemekler ve yürüme konularında sürekli yardıma ihtiyaç duymaktadır.

2.3 Başvuru sahibi ayrıca kızına ve partnerine hizmet sunumu, sosyal yardımlar, aile desteği, ziyaretler ve tıbbi bakım için belediye, Sosyal Hizmetler Dairesi, hastaneler, okul, rehabilitasyon merkezleri, kredi kuruluşları ve otonomi merkezleri gibi kuruluşlarla olan tüm ilişkilerini yöneterek de yardımcı olmaktadır. Ayrıca, çeşitli idari gereklilikler ile ilgilenmektedir.

2.4 Başvuru sahibi, kalan zamanını ve gücünü, engellilik konuları ile ilgili tıbbi ve hukuki bilgilerini geliştirmek için harcamaktadır. Gerekli geliri sağlamak için, uzaktan çalışma yoluyla evinden çalışmaktadır. Ofisteki işi kızı ve partneri için gerekli yardım ile uyumlu olmadığından, 2013 yılından bu yana uzaktan çalışmasına izin verilmiştir. Ancak uzaktan çalışma hakları Ocak 2017'de iptal edilmiş ve bu durum işini sürdürmesini engellemiştir.

2.5 Başvuru sahibi, Komite'nin, İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesi uyarınca, Sözleşme hükümlerinin Taraf devletçe ihlal edilmesinin mağduru olduğunu iddia eden kişiler veya gruplar tarafından veya bu gruplar adına yapılan başvuruları alma ve tezekkür etme yetkisine sahip olduğunu belirtmektedir. Başvuru sahibi, İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesi uyarınca, engelli bireylerin aile üyesi bakıcısı sıfatıyla da başvuruda bulunma konumunda olduğunu savunmaktadır. Bu, üç bağlantılı sava dayanmaktadır; bu savlar şunlardır: (a) bakıcı olarak kendisi ve engelli kişiler arasında mevcut olan temel bağlantı; (b) herhangi bir yasal tanınırlığa sahip olmayan bakım faaliyetlerinin bir ayrımcılık türü olduğu ve (c) bakımın, önemli bir insan hakkı olduğu.

2.6 Başvuru sahibi aynı zamanda 2007 yılında kurulan Coordinamento Nazionale Famiglie Disabili Gravi e Gravissimi (Ağır ve Çok Ağır Engellilerin Aileleri Ulusal Koordinasyonu) adlı kuruluşun (buradan itibaren "Dernek" olarak anılacaktır) başkanı olarak görev yapmaktadır. Bu Dernek, tüm engelli bireylerin ve aile üyesi bakıcıların haklarının desteklenmesi amacına bağlıdır ve yasalar, idari prosedürler, bakım ve olanaklar hakkındaki bilgilerin yayılmasını teşvik etmeyi ve aileler ile kurumlar arasındaki iletişimi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Dernek, son on yılda, Taraf devletten aile üyesi bakıcılara yasal koruma sağlamasını istemeye yönelik bazı inisiyatifler yürütmüştür. Dernek, İtalya Parlamentosuna, 200.000 kişi tarafından imzalanan ve aile üyesi bakıcıların statüsü ve hak sahipliği ile ilgili mevzuatın yürürlüğe konmasını isteyen bir dilekçe sunmuştur. Başvuru sahibi ve diğer aile üyesi bakıcılar, Dernek'in desteğiyle, Ulusal Sosyal Güvenlik Kurumuna sosyal sigorta yardımlarının ödenmesini talep eden bir dava açmıştır. Ancak Milano ve Roma'daki mahkemeler bu davayı reddetmiştir. Son on yılda, aile üyesi bakıcılar ile ilgili birkaç yasa tasarısı Parlamente'nin her iki Kamarasına getirilmiş, ancak yasa tasarıları ile ilgili müzakereler sonuca ulaşmamış ve hiçbir yasa tasarısı yürürlüğe girmemiştir.

2.7 Dernek, yasa koyucuların hareket geçmemeleri nedeniyle, yaklaşık 30.000 kişiyle birlikte Avrupa Parlamentosuna da dilekçe vermiştir. Sonuç olarak, 17 Eylül 2015 tarihinde, konuya büyük ölçüde dikkat çeken bir oturum gerçekleştirilmiştir. Oturumun ardından, Dilekçe Komitesi Başkanı, yetkili makamların söz konusu taleplere yanıtı hakkında bilgi almak için İtalya Sağlık Bakanına bir yazı yazmıştır.

2.8 Başvuru sahibi, şu anda Taraf devletteki hukuk sisteminin aile üyesi bakıcılara yardım aylıkları, tazminat veya hastalık sigortaları ile ilgili hiçbir yasal koruma sağlamadığını belirtmektedir. Bu yasal tanınma ve destek yokluğu, başvuru sahibi gibi aile üyesi bakıcıları sağlık, mali durum, sosyo-ekonomik durum ve kişisel ve sosyal hayat açılarından olumsuz ve ağır sonuçlar yaşama riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Başvuru sahibi, bu yasal tanınırlık yokluğu nedeniyle yoksullaşma mağdurudur. Kızına ve partnerine sağladığı bakım için tazminat veya ekonomik destek alma hakkına sahip değildir. Taraf devlette düzenlenmiş olan yegane bakım ödeneği şekli, engelli bireylere yönelik son derece düşük ödenektir. Başvuru sahibi artık uzaktan çalışmadığından ve kızına ve partnerine bakabilmek için evde olması gerektiğinden, işini ve ilgili gelirini kaybedeceğini belirtmektedir. Ayrıca, aile üyesi bir bakıcı olarak, bakım sağlamakla ilişkili doğrudan ve dolaylı giderleri karşılamak zorunda olduğunu belirtmektedir.

Üstelik, artık çalışamayacak ve bir gelir elde edemeyecek olmasının emekli maaşı hakları üzerinde uzun vadeli etkileri olacaktır.

2.9 Başvuru sahibi, mevzuattaki bu boşluk nedeniyle, kendisinin ve yakınlarının Sözleşme kapsamındaki haklarının ihlal edilmesine çözüm sağlayabilecek hiçbir etkili yerel hukuk yolunun mevcut olmadığını öne sürmektedir. Bu itibarla, aile üyesi bakıcıların hakları tanınmadığından, diğer genel hukuk yollarının tüketilmesi etkili olmayacaktır.

Şikayet

3.1 Başvuru sahibi, aile üyesi bakıcılara yönelik yasal tanıma ve destek yokluğunun, kendisinin, kızının ve partnerinin Sözleşme'nin 5, 8, 12, 16, 19, 23, 25 ve 28^{inci} maddeleri kapsamındaki haklarının ihlal edilmesi ile sonuçlandığını iddia etmektedir.

Madde 5

3.2 Başvuru sahibi, İtalyan hukuk sistemini karakterize eden kanun boşluğunun, aile üyesi bakıcıları, Sözleşme'nin 5^{inci} maddesini ihlal edecek şekilde savunmasız ve “bağlantılı ayrımcılığa” maruz bıraktığını savunmaktadır. Başvuru sahibi, bakımını üstlendiği aile üyeleri ile yakın bağlantılı olduğunu ve sonuç olarak, uzaktan çalışma hakkının iptal edilmesinin ve işini kaybetme olasılığının gösterdiği gibi iş gücü piyasasında ayrımcılık yaşadığını iddia etmektedir. Ayrıca, ücretli iş ile bakım faaliyetlerini birleştirmenin bakıcılar için zor olduğunu, bu durumun bakıcıları yarım zamanlı işlerde çalışmaya veya iş gücü piyasasından tamamen çıkmaya zorladığını, bunun da aile için ciddi mali sonuçlar ve maliyetler doğurduğunu eklemektedir. Aile üyesi bakıcıların çoğu kadın olduğundan, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile karşı karşıya kaldığını da iddia etmektedir. Başvuru sahibi, Taraf devletin ayrımcılığı önlemek ve somut eşitlik sağlamak için engelli kişilerin ve ailelerin yararına olan özel önlemler ve pozitif eylemleri de içeren tüm uygun adımları atma yükümlülüğü olduğunu savunmaktadır.

Madde 8

3.3 Başvuru sahibi, aile üyesi bakıcıların becerileri konusunda profesyonel danışmanlık, bilgi ve resmi tanıma olmaması nedeniyle, başvurudaki olguların Sözleşme'nin 8^{inci} maddesinin bir ihlali anlamına geldiğini öne sürmektedir. Kamu makamlarından, bakıcılık rolünü yerine getirmesine yardımcı olabilecek, özellikle sosyal yardımlara ve evdeki sosyal hizmetlere ve sağlık hizmetlerine erişim kriterleri ile ilgili hiçbir bilgi almadığını iddia etmektedir. Aile üyesi bakıcıların, bakım konusunda farkındalık ve seçim özgürlüğü sağlamak ve spesifik ve yüksek nitelikli yardım sunmak için, engelli kişilerin ihtiyaçlarının nasıl ele alınacağı konusunda profesyonel danışmanlığa ihtiyaç duyduklarını savunmaktadır. Bununla birlikte, aile üyesi bakıcılar, trakebronşiyal veya nazal-trakeal aspirasyonun değiştirilmesi ve kardiyopulmoner resüsitasyon gibi tıbbi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi söz konusu olduğunda, çoğu kez yetkili makamlardan yardım ve destek alamamaktadır. Başvuru sahibi, Taraf devletin, evde sağlanan bakımın kalitesini iyileştirmeyi ve bakıcıların yetkinliğine ulusal düzeyde

resmiyet kazandırmayı hedefleyen özel eğitim programları düzenlemesi gerektiğini savunmaktadır.

Madde 12

3.4 Başvuru sahibi, Taraf devletin aile üyesi bakıcıların statüsünü tanımaması nedeniyle Sözleşme'nin 12^{nci} maddesinin ihlal edildiğini iddia etmektedir. Başvuru sahibi, 12^{nci} maddenin toplum içinde yaşama hakkı ışığında yorumlanmasının, hukuki ehliyetin kullanılması konusundaki desteğin topluma dayanan bir yaklaşım yoluyla sağlanması anlamına geldiğini savunmaktadır. Bu itibarla, aile üyesi bakıcıların kilit rolünün tanınması önem taşımaktadır, çünkü engelli bireylerin topluma tam olarak dahil olmaları ve katılmaları sadece bu yaklaşım yoluyla mümkün olacaktır. Başvuru sahibi ayrıca, kendi aile üyelerinin durumu gibi hallerde hukuki ehliyetin aile üyesi bakıcılar tarafından kullanıldığını, ancak Taraf devletin hukuk sisteminin statülerini ve rollerini tanımadığını ve bu tür bir rol için herhangi bir özel eğitim, yardım veya hazırlık biçimi sağlamadığını savunmaktadır.

Madde 16

3.5 Başvuru sahibi, Taraf devletin, Sözleşme'nin 16^{ncı} maddesini ihlal edecek şekilde, aile üyesi bakıcıların iş, yardım ve aile hayatını bağdaştırmalarına olanak veren özel önleyici önlemlerin yokluğu nedeniyle bu kişilerin psikolojik ve fiziksel olarak tükenmesini önlemediğini iddia etmektedir. Başvuru sahibi, aile üyesi bakıcıların yardımcı oldukları kişinin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayabilecek bir konumda olmamaları durumunda, bakım sağladıkları kişinin ihmal veya istismar mağduru olma tehlikesi yaşayacaklarını savunmaktadır.

Madde 19

3.6 Başvuru sahibi, aile üyesi bakıcıların yasal olarak tanınmamasının, kendi aile üyelerini de içeren engelli bireylerin toplum içinde bağımsız yaşama ve topluma dahil olma ve katılma hakları üzerinde, Sözleşme'nin 19^{uncu} maddesini ihlal edecek şekilde ciddi sonuçları olduğunu iddia etmektedir. Başvuru sahibi, 19^{uncu} maddenin hükümlerine göre, engelli bireylerin nerede ve kiminle yaşayacaklarına karar verme hakkına sahip olmaları ve belirli bir yaşam düzenlemesini kabul etmek zorunda kalmamaları gerektiğini öne sürmektedir. Başvuru sahibi, engelli bireylerin ve ailelerinin yaşamları konusunda karar verme hakkına sahip olduklarını ve kendilerine özel ihtiyaçları temelinde destek verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bağımsız yaşamının korunması ve topluma dahil olma, Taraf devletin aileleri, özellikle de bakıcıları destekleyen hizmetler sağlamasını gerektirmektedir. Söz konusu destek sadece ödenek verilmesine indirgenmemelidir; ancak başvuru sahibi, Taraf devlette aile üyesi bakıcılar ekonomik destek alma hakkına sahip olmadığından ve sadece engelli bireye küçük bir bakım ödeneği verildiğinden bunun dahi sağlanmadığını belirtmektedir. Başvuru sahibi, aile üyelerinin düşük maliyetli gündüz bakım hizmetlerine, evde yardıma, süreli bakıma, gece bakımına, rehberlik ve danışmanlığa, eğitime ve becerilerin geliştirilmesine ihtiyaç duyduğunu bildirmektedir.

Madde 23

3.7 Başvuru sahibi ayrıca Taraf devletin, Sözleşme'nin 23^{üncü} maddesini ihlal edecek şekilde, ailelerin gerekli desteğe erişmelerini sağlayacak özel mali, sosyal ve diğer kaynakları tahsis etmediğini iddia etmektedir. Başvuru sahibi, 23^{üncü} maddenin Taraf devlete, engelli bireylerin aileleriyle yaşayabilmeleri ve bakım kurumlarına yerleştirilmemeleri için, bu bireylerin ihtiyaçlarına göre değişen mali yardım şeklinde önlemler alma yükümlülüğü getirdiğini savunmaktadır. Ailesini desteklemeye yönelik uygun önlemler bulunmamasının, Sözleşme'nin 23^{üncü} maddesinin bir ihlali anlamına geldiğini ileri sürmektedir.

Madde 25

3.8 Ayrıca başvuru sahibi, Taraf devletin hukuk sistemi aile üyesi bakıcıların sağlık sistemindeki rolünü tanımadığından, kendisinin ve aile üyelerinin Sözleşme'nin 25^{inci} maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedir. Başvuru sahibi, engelli bireylerin sağlık ihtiyaçlarının, aile üyesi bakıcı ile sağlık çalışanları arasında uyumlu bir işbirliği gerektirdiğini savunmaktadır.

Madde 28

3.9 Başvuru sahibi ayrıca, Taraf devlet aile üyesi bakıcılar için herhangi bir sosyal koruma veya sigorta biçimini tanımadığından, Sözleşme'nin 28^{inci} maddesinin ihlal edildiğini iddia etmektedir. Buna ek olarak, aile üyesi bakıcıların bakıcılık faaliyetleri nedeniyle işlerini kaybettiği kendisinininki gibi durumlarda, hiçbir sosyal yardım verilmemektedir. Sonuç olarak, engelli bireylerin ailelerinin yüksek bir yoksulluk riski ile karşı karşıya kaldığını savunmaktadır. Bu nedenle bu kişilerin, kaynaklar, zaman ve hizmetler açısından özel sosyal korumaya ihtiyacı vardır. Başvuru sahibi, engelli bireylerin ve ailelerinin yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik önlemlerin, giderlerin karşılanması, konuta daha avantajlı erişim, mali olarak erişilebilir bakım hizmetleri, avantajlı vergi oranları, esnek çalışma saatleri ve eve yakın iş yerlerine erişim, bakıcı statüsünün emeklilik sisteminde tanınması ve iş yerinde ayrımcılığa ve keyfi işten çıkarmaya karşı koruma gibi farklı biçimlerde olabileceğini belirtmektedir. Ancak Taraf devlette bu önlemlerin hiçbirinin mevcut olmadığını ve aile için hiçbir uygun sosyal güvenlik önlemi sağlanmadığını bildirmektedir.

Talep edilen çözümler

3.10 Başvuru sahibi, Komite'den, Taraf devletin Sözleşme'nin 5, 8, 12, 16, 19, 23, 25 ve 28^{inci} maddeleri altındaki yükümlülüklerini ihlal ettiğini beyan etmesini ve Taraf devlete Komite'nin bulgularına uymak ve başvuru sahibinin ailesine, tazminatın yanı sıra gerçekleşen tüm yasal giderlerin ödenmesi dahil olmak üzere etkili bir çözüm sağlamak için gerekli tüm önlemleri alması tavsiyesinde bulunmasını talep etmektedir.

Taraf devletin kabul edilebilirlik ve esaslar hakkındaki müşahedeleri

4.1 Taraf devlet, 12 Haziran ve 12 Ekim 2018 tarihlerinde, başvurunun kabul edilebilirliğine ve esaslarına ilişkin müşahedelerini bildirmiştir. Taraf devlet, başvurunun açıkça temelsiz olması ve iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğunun deklare edilmesi gerektiğini öne sürmektedir.

4.2 Taraf devlet, başvuru sahibinin, Dernek'in desteğiyle Ulusal Sosyal Güvenlik Kurumuna Milano ve Roma mahkemeleri nezdinde bir dava açarak sosyal sigorta ve sosyal yardımların ödenmesini talep ettiğini belirtmektedir. Taraf Devlet, mahkemelerin davayı sırasıyla 15 Temmuz ve 14 Ekim 2014 tarihlerinde reddettiğini bildirmektedir. Taraf devlet, iç hukuk yollarının tüketilmesi için, başvuru sahibinin bu kararları temyiz etmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Taraf Devlet, başvuru sahibi uzaktan çalışma hakkının iptal edilmesi nedeniyle iş gücü piyasasında ayrımcılığa uğradığını iddia ettiğinden, başvuru sahibinin (engelli bireylere, ayrımcılık mağdurlarına yönelik adli korumaya ilişkin hükümler hakkındaki) 1 Mart 2006 tarih ve 67 sayılı Yasa uyarınca "adli koruma önlemini etkinleştirmesi" gerektiğini savunmaktadır.

4.3 Taraf devlet, şikayetin esasları ile ilgili olarak, iç mevzuatı kapsamında çeşitli koruma biçimleri sağlandığını öne sürmektedir. Birincisi, ağır engelli aile üyelerine yardımcı olan kamu veya özel sektör çalışanları için, (engelli bireylere yardım ve bu bireylerin sosyal entegrasyonu ve haklarına ilişkin) 5 Şubat 1992 tarih ve 104 sayılı Yasanın 33^{üncü} maddesi uyarınca üç gün ücretli izin sağlanmaktadır. İkincisi, 26 Mart 2001 tarih ve 151 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 42^{nci} maddesi uyarınca, engelli bir kişiye yardımcı olan çalışanlar için iki yıl süreli olağan dışı ücretli izin öngörülmektedir. Bakıcı, son maaşına karşılık gelen bir ödenek hakkına sahiptir ve süre, tahsis edilen bir sosyal katkı ile karşılanmaktadır. Üçüncüsü, başkalarına muhtaç kişiler için 27 Aralık 2006 tarih ve 296 sayılı Yasanın 1^{inci} maddesi kapsamında düzenlenmiş bir fon mevcuttur; bu fon engelli bireylerin aile üyelerine destek sağlamaktadır. Düzenleme uyarınca, süreli bakım amacıyla bakım kurumlarına kabulün yanı sıra, evde bakım ve yardım hizmetlerinin satın alınması için mali yardım sağlanabilir. Dördüncüsü, 27 Aralık 2017 tarih ve 205 sayılı Yasanın 1 (254) sayılı maddesi kapsamında "aile üyesi bakıcıların bakım ve yardım rolünü desteklemeye yönelik bir fon" oluşturulmuştur; bu fon, aile üyesi bakıcıların sosyal ve ekonomik değerinin tanınmasını amaçlayan yasama müdahalelerinin mali giderlerini karşılamak için 2018, 2019 ve 2020'de yıllık 20 milyon avro tahsis etmiştir. Beşincisi, 151 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında, engelli çocuğu olan ebeveynlere üç yıla kadar olan daha uzun ebeveyn izni sunulmaktadır.

Başvuru sahibinin, Taraf devletin kabul edilebilirlik ve esaslar hakkındaki müşahedelerine ilişkin yorumları

5.1 Başvuru sahibi, 21 Aralık 2018 tarihinde, Taraf devletin başvurunun kabul edilebilirliği ve esasları hakkındaki müşahedelerine ilişkin yorumlarını sunmuştur. Başvuru sahibi, başvurunun kabul edilebilir olduğunu savunmaktadır.

5.2 Başvuru sahibi, iç hukuk yollarının tüketilmesi ile ilgili olarak, başvuruda ortaya konan iddiaların doğrudan iç hukuktan veya daha ziyade Taraf devletin aile üyesi

bakıcıların rolünün tanınmasına yönelik yeterli bir yasal çerçeve sağlamamasından kaynaklandığını savunmaktadır. Bu nedenle, İhtiyari Protokol'ün 2 (d) sayılı maddesinin anlamı kapsamında hiçbir adli mekanizmanın etkili kabul edilemeyeceğini ileri sürmektedir.

5.3 Başvuru sahibi, 3 ve 26 Şubat 2014 tarihlerinde kendisi ve diğer aile üyesi bakıcılar tarafından Roma Mahkemesi ve Milano Mahkemesinde açılan davalara atıfta bulunmaktadır; bu davalarda davacılar Devletin aile üyesi bakıcıların sosyal sigorta primlerini ödemesi gerektiğini iddia etmiştir. Başvuru sahibi, bu işlemi yalnızca bakıcı olarak gerçekleştirilen çalışma faaliyetleri için bir çeşit yasal tanıma elde etmek için gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Başvuru sahibi, mahkemelerden, diğer korunan kategoriler için geçerli olan kuralları aile üyesi bakıcıları da kapsayacak şekilde genişletmelerini talep etmiştir. Özellikle, kazalara, hastalıklara ve üçüncü şahıs sorumluluğuna karşı zorunlu sigortanın yanı sıra, sosyal güvenlik primlerinin ve yardımlarının ödenmesini istemiştir. Milano Mahkemesi, 15 Temmuz 2014 tarihli kararında, İtalyan hukuk sisteminde yapısal bir sorun olduğunu açıkça kabul ederek “burada adli makamların dikkatine sunulan sorun, içeriği ve kapsamı dikkate alınarak, Parlamento tarafından çözülmelidir” sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme ayrıca, aile üyesi bakıcıların hukuki statüsü yasalarda yer almadığından, “bu statünün kuşkusuz içtihat ile oluşturulamayacağını” belirtmiştir. Başvuru sahibi, sonuç olarak, temyizcinin herhangi bir başarı olasılığı olmadığını savunmaktadır. Başvuru sahibi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *Oliari ve diğerleri - İtalya* davasındaki içtihadına dikkat çekmektedir; Mahkeme bu davada yerel mahkemelerin “yasama organlarını harekete geçmeye davet etmek dışında bir şey yapamayacağını”, bu nedenle “başvuru sahiplerinin hiçbir şekilde veya yargı sürecinin sonuna kadar etkisiz bir hukuk yoluyla uğraşmadıkları için suçlanamayacaklarını” belirtmiştir. Ayrıca başvuru sahibi, iç hukuk uyarınca, bireylerin bir yasanın anayasaya uygunluğunun gözden geçirilmesi amacıyla veya yasal önlemlerin bulunmamasını şikayet etmek için doğrudan Anayasa Mahkemesine başvurma hakkının olmadığını belirtmektedir. Yerel mahkemeler yürürlükteki mevzuatı yorumlayabilir ve uygulayabilir, ancak mevcut mevzuatı değiştirme yetkisine sahip değildir.

5.4 Taraf devletin, ayrımcılık mağdurları için 67 sayılı Yasada öngörülen çözüm yoluna ilişkin savı ile ilgili olarak, başvuru sahibi bu referansın yanlış yönlendirici olduğunu savunmaktadır. Bu çözüm yolu, aile üyesi bakıcılara yönelik yasal tanınma açısından başvuru sahibinin ve ailesinin durumuna uygun değildir, daha ziyade engelli bireylerin istihdam ve çalışma koşullarına ilişkin ayrımcılık iddiaları ile ilgilidir.

5.5 Başvuru sahibi, Taraf devletin aile üyesi bakıcılar için koruma sağladığını savunduğu bir dizi yasama tasarrufuna (yukarıdaki paragraf 4.3'e bakın) atıfta bulunduğunu belirtmektedir. Başvuru sahibi, Taraf devletçe atıfta bulunulan önlemler dahil olmak üzere, Taraf devletin hukuk sisteminin aile üyesi bakıcıları desteklemek için, giderlerin karşılanması, konuta erişim, mali olarak erişilebilir bakım hizmetleri, avantajlı bir vergi rejimi, esnek çalışma saatleri ve eve yakın iş yerlerine erişim, bakıcı statüsünün emeklilik sisteminde tanınması ve iş gücü piyasasında ayrımcılığa ve keyfi işten çıkarmaya karşı koruma sağlanması gibi etkili sosyal güvenlik önlemleri

sunmadığı savını tekrar vurgulamaktadır. Başvuru sahibi, Taraf devletin 104 sayılı Yasanın 33^{üncü} maddesinin hükümlerine atıfta bulunduğunu belirtmektedir; bu hükümlere göre bakıcılar işten her ay üç gün ücretli izin alma hakkına sahiptir ve ilgili sosyal güvenlik primleri Devlet tarafından karşılanacaktır. Başvuru sahibi, bunun, kendi aile üyelerinin durumunda olduğu gibi, kalıcı ve sürekli yardım ihtiyaçlarını karşılamaktan açıkça uzak olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, Taraf devletin, 12 yaşın altında ağır engelli çocukları olan ebeveynler için ebeveyn izninin üç yıla kadar uzatıldığı yolundaki bilgiye atıfta bulunmaktadır. Başvuru sahibi, kızı yetişkin olduğu için bu mevzuatın kendi durumu için geçerli olmadığını savunmaktadır. Başvuru sahibi, Taraf devletin 151 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca işten olağan dışı ücretli izin alma olanağına ilişkin verdiği bilgiyle ilgili olarak, bunun hayat boyu sadece bir kez ve en fazla iki yıl süreyle sağlanan olağan dışı bir önlem olduğunu belirtmektedir. Başvuru sahibinin kızı ve partneri sürekli, kesintisiz ve özenli bir bakıma ihtiyaç duyduklarından, başvuru sahibinin durumuna çözüm olacak bir önlem değildir. Ayrıca başvuru sahibi, Taraf devletin bakıma muhtaç kişilere yönelik fona atıfta bulunduğunu müşahade etmektedir. Başvuru sahibi, bu önlemin aile üyesi bakıcıların resmen tanınması ve bu kategorinin düzenlenmesi konusunda yine başarısız olduğunu savunmaktadır. Fon kapsamındaki ekonomik desteğin kapsamının parçalara ayrılmış ve sınırlı olduğunu ve mevcut ekonomik kaynakların çoğu kez belirli hizmetlere ayrıldığını belirtmektedir. Son olarak, Taraf devletin, aile üyesi bakıcıların bakım ve yardım rolünü desteklemek için oluşturulmuş bir fona atıfta bulunduğunu belirtmektedir. Başvuru sahibi, Ekonomi ve Maliye Bakanlığı fonun uygulamaya konması için kaynak tahsis etmek amacıyla mali bütçede yapılması gereken değişiklikleri onaylamadığından, Taraf devletçe sağlanan bilginin eksik ve yanlış yönlendirici olduğunu savunmaktadır. Bu itibarla, fon resmi olarak mevcuttur ancak yürürlüğe konmamıştır ve başvuru sahibi gibi aile üyesi bakıcılara herhangi bir tazmin veya telafi biçimi sağlanmamıştır.

B. Komite nezdindeki hususlar ve işlemler

Kabul edilebilirliğin değerlendirilmesi

6.1 Bir başvuruda yer alan herhangi bir iddia değerlendirilmeden önce, Komite'nin İhtiyari Protokol'ün 2^{nci} maddesi ve kendi usul kurallarında yer alan kural 65 uyarınca başvurunun İhtiyari Protokol kapsamında kabul edilebilir olup olmadığına karar vermesi gereklidir.

6.2 Komite, İhtiyari Protokol'ün 2 (c) sayılı maddesi gereğince, aynı konunun Komite tarafından halihazırda incelenmiş olmadığını ve diğer bir uluslararası soruşturma veya çözüm usulü kapsamında incelenmediğini veya halen incelenmekte olmadığını belirlemiştir.

6.3 Komite, Taraf devletin, başvuru sahibi Milano ve Roma Mahkemelerinin sırasıyla 15 Temmuz ve 14 Ekim 2014 tarihli olan ve başvuru sahibinin aile üyesi bakıcıların sosyal sigorta primlerinin ödenmesi isteğini reddettikleri kararlarını temyiz etmediğinden, iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle başvurunun kabul edilemez bulunması gerektiği yönündeki savını dikkate almaktadır. Ayrıca Taraf Devletin,

başvuru sahibinin uzaktan çalışma hakkının iptal edilmesi nedeniyle iş gücü piyasasında ayrımcılığa uğradığı iddiası ile ilgili olarak 67 sayılı Yasa kapsamında adli koruma için başvurması gerektiği şeklindeki iddiasını dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, başvuru sahibinin, başvuruda ortaya konan iddiaların doğrudan Taraf devletin aile üyesi bakıcıların statüsünün tanınmasına yönelik yeterli bir yasal çerçeve sağlamamasından kaynaklandığını ve bu itibarla, İhtiyari Protokol'ün 2 (d) sayılı maddesinin anlamı kapsamında hiçbir adli mekanizmanın etkili kabul edilemeyeceği yönündeki savını dikkate almaktadır.

6.4 Komite, makul bir başarı olasılıkları olmaması durumunda iç hukuk yollarının tüketilmesi zorunlu olmamakla birlikte, başvuruların sahiplerinin mevcut hukuk yollarından yararlanmak için gerekli özeni göstermeleri gerektiği ve iç hukuk yollarının etkililiği konusunda sadece kuşku veya varsayımlar olmasının başvuru sahiplerini bu yolları tüketme yükümlülüğünden kurtarmadığı yolundaki içtihadını hatırlatmaktadır.

6.5 Komite, başvuru sahibinin sağladığı, Milano Mahkemesinin 15 Temmuz 2014 tarihli kararında, İtalyan hukuk sisteminde yapısal bir sorun olduğunu açıkça kabul ettiği, ancak bu yapısal sorunun içeriği ve kapsamı dikkate alındığında adli makamlar tarafından değil, sadece yasama tasarrufları yoluyla Parlamento tarafından çözülebileceği sonucuna ulaştığı şeklindeki bilgileri dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, iç hukuk uyarınca bireylerin bir yasanın anayasaya uygunluğunun gözden geçirilmesi amacıyla veya yasal önlemlerin bulunmamasını şikayet etmek için doğrudan Anayasa Mahkemesine başvurma hakkının olmadığı savını da dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, başvuru sahibinin, ayrımcılık mağdurları için 67 sayılı Yasada sağlanan çözüm yolunun, aile üyesi bakıcılara yönelik yasal tanınma açısından başvuru sahibinin ve ailesinin durumuna uygun olmadığı, daha ziyade engelli bireylerin istihdam ve çalışma koşullarına ilişkin ayrımcılık iddiaları ile ilgili olduğu yönündeki savını da dikkate almaktadır. Komite, Taraf devletin, başvuru sahibi tarafından Milano mahkemesinin kararı, bir bireyin Anayasa Mahkemesi nezdinde bir başvuru yapması olanağı veya ayrımcılık mağdurları için 67 sayılı Yasada sağlanan çözüm yolları hakkında sağladığı bilgilerin hiçbirini çürütmediğini dikkate almaktadır. Ayrıca Taraf devlet, başvuru sahibinin Milano ve Roma Mahkemeleri nezdindeki ilk davasının reddedilmesinin aile üyesi bakıcıların statüsünün tanınmasına yönelik yerel mevzuat bulunmamasından kaynaklandığını dikkate alarak, söz konusu mahkemelerin 15 Temmuz ve 14 Ekim 2014 tarihli kararlarının başarılı bir şekilde temyiz edilmesi olasılığı konusunda da hiçbir bilgi sağlamamıştır. Yukarıda atıfta bulunulan olguları göz önüne alan Komite, İhtiyari Protokol'ün 2 (d) sayılı maddesinin Komite'yi başvuruyu incelemekten men etmediği kararına varmıştır.

6.6 Ayrıca Komite, Taraf devletin, başvurunun İhtiyari Protokol'ün 2 (e) maddesi uyarınca açıkça temelsiz olduğundan kabul edilemez olarak deklare edilmesi gerektiği yönündeki iddiasını dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, aile üyesi bakıcılara yönelik yasal tanıma ve destek yokluğunun, kendisinin, kızının ve partnerinin Sözleşme'nin 5, 8, 12, 16, 19, 23, 25 ve 28^{inci} maddeleri kapsamındaki haklarının ihlal edilmesi ile sonuçlandığını iddiasını dikkate almaktadır. Başvuru sahibi ayrıca, birbiriyle bağlantılı üç sava dayalı olarak, İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesi uyarınca

aile üyesi bakıcı sıfatıyla kendi adına dava açma konumunda olduğu iddiasında bulunmuştur, bu savlar şunlardır: (a) bakıcı ve engelli kişi arasında temel bir bağlantı mevcut olması; (b) herhangi bir yasal tanınırlığa sahip olmayan bakım faaliyetlerinin bir ayrımcılık türü olduğu ve (c) bakımın, önemli bir insan hakkı olduğu.

6.7 Komite, İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesi uyarınca, Sözleşme hükümlerinin Taraf devletçe ihlal edilmesinin mağduru olduğunu iddia eden kişiler veya kişi grupları tarafından veya bu gruplar adına yapılan başvuruları alma ve tezekkür etme yetkisine sahip olduğunu dikkate almaktadır. Komite, Sözleşme'nin 1^{inci} maddesi uyarınca, engelli kişilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içerdiği ancak bunlarla sınırlı olmadığı yönündeki içtihadını hatırlatmaktadır. Komite, hastalık ile engellilik arasındaki farkın bir tür farkı değil, bir derece farkı olduğunu değerlendirmektedir. Başlangıçta bir hastalık olduğu düşünülen bir sağlık bozukluğu, süresi veya kronikliğinin bir sonucu olarak engellilik bağlamındaki bir bozukluğa dönüşebilir. İnsan hakları temelli bir engellilik modeli, engelli kişilerin çeşitliliğinin dikkate alınmasını gerektirir (giriş, paragraf (i), sakatlığı olan kişiler ile tutumlar ve çevre koşulları arasındaki etkileşimle (giriş, paragraf (e) birlikte). Mevcut davada, taraflarca sağlanan bilgilerin, Komite'yi, başvuru sahibinin kızı ve partnerinin rahatsızlıklarının, engellerle etkileşime girerek, Sözleşme'nin 1^{inci} maddesinin anlamı kapsamında diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarını engelleyebileceğini dikkate almaktan men etmediği açıktır.

6.8 Komite, başvuru sahibinin kendisinin Sözleşme'nin 1^{inci} maddesinin anlamı kapsamında uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu olduğunu iddia etmediğini dikkate almaktadır. Bu nedenle, başvuru sahibinin kendi haklarına dayanan iddiaları ile ilgili olarak, Komite'nin, Sözleşme'nin engelli bireyler dışındaki kişilerin haklarını koruyup korumadığını ve İhtiyari Protokol kapsamında bu tür hakların ihlal edildiğinin iddia edilip edilemeyeceğini belirlemelidir. Komite, Sözleşme'nin 1^{inci} maddesinde belirtildiği gibi, Sözleşme'nin amacının engellilerin tüm insan haklarından tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve korumak olduğunu hatırlatır. Bununla birlikte Komite, aile üyesi bakıcılar korunmadan engelli kişilerin haklarının hayata geçirilemeyeceği durumlar olduğunun bilincindedir. Bu açıdan, Sözleşme'nin giriş kısmında (paragraf (x)), ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğunun ve toplum ve Devlet tarafından korunması gerektiğinin ve ailelerin engellilerin tüm insan haklarından tam ve eşit ölçüde yararlanabilmesine katkıda bulunabilmesini sağlamak için engelliler ile aile bireylerinin gerekli koruma ve desteği alması gerektiğinin belirtildiğini dikkate almaktadır. Sözleşme'nin 1^{inci} maddede belirtilen amacı ile tutarlı olarak, Sözleşme'nin 28 (1) sayılı maddesi, engellilerin kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını tanımaktadır. Bununla birlikte madde 28 (2) (c), engellilerin sosyal korunma hakkını korumak ve teşvik etmek amacıyla, Taraf devletlerin engellilerin ve ailelerinin yardıma erişimlerini sağlamasını açıkça gerektirmektedir. Taslağın hazırlanması aşamasında şu anda 23^{üncü} madde olan kısımda yer alan bu metin, 28 (2) (c) sayılı maddenin dar bağlamı kapsamında, Sözleşme'nin engelli kişilerin aile üyelerine Devlet'ten yardım alma hakkı verdiğini

düşündürmektedir. Sözleşme ile güvenceye alınan tüm diğer haklar gibi bu hak da Sözleşme'nin 1^{inci} maddede belirtilen amacını gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu nedenle, aile üyelerinin 28 (2) (c) sayılı madde kapsamındaki hakları, engelli aile üyelerinin haklarının korunmasıyla ayrılmaz bir biçimde bağlantılı olmalıdır. Madde 28 (2) (c), engelli olmayan aile üyelerine, söz konusu hakkın engelli aile üyelerinin haklarının hayata geçirilebilmesi için gerekli bir ön koşul olması ve bu hakkın tanınmamasının engelli aile üyelerinin hakları üzerinde doğrudan olumsuz bir etkisi olması şartıyla bir hak tanımaktadır. Bu ön koşulların yerine getirildiğinin her bir vaka için ayrıca değerlendirilmesi gereklidir. Bu Komite'nin 6 sayılı genel yorumunda (2018) (paragraf 20) belirttiği gibi, "bağlantılı ayrımcılık" kavramının Sözleşme'ye dahil edilmesinin nedeni, tüm ayrımcılık durumlarını ve/veya engellilik ile ilgili ayrımcı davranışları ortadan kaldırmak ve bunlarla mücadele etmektir.

6.9 Komite, yukarıdaki hususlar ışığında ve mevcut davanın kendine özgü koşulları altında, başvuru sahibinin kabul edilebilirlik amaçları açısından Devletin kendisine 28 (2) (c) sayılı madde temelinde aile üyesi bir bakıcı olarak yardım sağlamasının, birlikte bir aile olarak yaşadıkları kızının ve partnerinin haklarının hayata geçirilmesi için gerekli bir koşul olduğunu, bu haklardan yararlanabilmelerinin, başvuru sahibinin madde 28 (2) (c) kapsamındaki haklarının tanınmasıyla ayrılmaz bir biçimde bağlantılı olduğunu ve bu tür bir desteğin bulunmamasının, kızının ve partnerinin hakları üzerinde doğrudan bir olumsuz etkisi olacağını yeterli ölçüde kanıtladığını değerlendirmektedir. Bu sonuca ulaşan Komite, İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesinin Komite'yi, başvuru sahibinin kızı ve partneri adına sunduğu iddiaları ve - tümü madde 5 ile bağlantılı olarak okunan - Sözleşme'nin 28 (2) (c) maddesine dayanan iddiası ile ilgili olduğu kadarıyla kendi adına sunduğu iddiayı değerlendirmekten men etmediği görüşündedir.

6.10 Komite, başvuru sahibinin, aile üyesi bakıcıların tanınmamasının Sözleşme'nin 16^{nci} maddesinin bir ihlali anlamına geldiği ve Taraf devletin hukuk sistemi aile üyesi bakıcıların sağlık sistemindeki rolünü tanımadığından, kendisinin ve aile üyelerinin Sözleşme'nin 25^{inci} maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiğini iddialarını dikkate almaktadır. Ancak Komite, başvuru sahibinin bu iddiaları kanıtlamak için başka herhangi bir bilgi veya sav sunmadığını dikkate almaktadır ve İhtiyari Protokol'ün 2 (e) sayılı maddesi uyarınca ispat edilmemeleri nedeniyle bu iddiaları kabul edilemez bulmaktadır.

6.11 Komite, başvuru sahibinin, bakıcılara profesyonel danışmanlık ve bilgi sağlanmaması ve bakıcılar olarak becerilerinin resmi olarak tanınmaması nedeniyle Sözleşme'nin 8^{inci} maddesinin bir ihlalinin söz konusu olduğu yolundaki iddialarını da dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, Taraf devletin aile üyesi bakıcıların statüsünü tanımaması nedeniyle Sözleşme'nin 12^{nci} maddesinin ihlal edildiği iddialarını da dikkate almaktadır. Ancak Komite, başvuru sahibinin bu iddiaları, bir bakıcı olarak kendi haklarının bir ihlali olarak öne sürdüğünü ve öne sürülen iddiaların söz konusu maddeler uyarınca kızının ve partnerinin haklarının bir ihlali anlamına geldiğini nasıl değerlendirdiği konusunda herhangi özel bir bilgi sağlamadığını dikkate almaktadır. Sözleşme'nin 12^{nci} maddesi kapsamında öne sürülen iddialar ile ilgili olarak, Komite, başvuru sahibinin kızına veya partnerine hukuki ehliyet verilmediğini iddia etmediğini

de dikkate almaktadır. Bu nedenle Komite, Sözleşme'nin 8 ve 12^{nci} maddeleri uyarınca öne sürülen iddiaları, İhtiyari Protokol'ün 2 (e) sayılı maddesi uyarınca ispat edilmemeleri nedeniyle kabul edilemez bulmaktadır.

6.12 Komite, başvuru sahibinin aşağıdaki diğer iddialarını da dikkate almaktadır: bakıcılık rolü nedeniyle iş gücü piyasasında kendisine karşı ayrımcılık yapılmıştır ve bu da Sözleşme'nin 5^{inci} maddesini ihlal edecek şekilde işini ve gelirini kaybetmesi ile sonuçlanmıştır; aile üyesi bakıcıların yasal olarak tanınmaması, Sözleşme'nin 19^{uncu} maddesini ihlal edecek şekilde kızının ve partnerinin toplum içinde bağımsız yaşama ve topluma dahil olma ve katılma haklarını etkilemiştir; Taraf devletin aileye özel mali, sosyal ve diğer kaynaklar tahsis etmemesi Sözleşme'nin 23^{üncü} maddesi uyarınca kızının ve partnerinin haklarının bir ihlali anlamına gelmektedir. Komite ayrıca, başvuru sahibinin, aile üyesi bakıcıların yasal olarak tanınmamasının ve bu nedenle mali ve sosyal koruma bulunmamasının Sözleşme'nin 28^{inci} maddesinin bir ihlali anlamına geldiği yolundaki savlarını da dikkate almaktadır. Komite, Sözleşme'nin 28^{inci} maddesi kapsamında öne sürülen iddiaların aile ile ilgili olarak öne sürüldüğünü ve Taraf devletin başvuru sahibinin ailesi gibi engelli kişilerin ailelerine (yüksek bir yoksulluk riskiyle sonuçlanan) yardım sağlamaması isnadına odaklandığını anlamaktadır. Başvuru sahibi tarafından sunulan bilgileri göz önüne alan Komite, kabul edilebilirlik amaçları açısından, başvuru sahibinin 19 ve 23^{üncü} maddeler uyarınca kızı ve partneri adına ileri sürdüğü iddiaların yanı sıra, Sözleşme'nin - 5^{inci} maddesi ile birlikte okunan - 28^{inci} maddesi uyarınca aile - yani kendisi, kızı ve partneri - adına ileri sürdüğü iddiaları yeterince kanıtladığını değerlendirmektedir.

6.13 Başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin başka herhangi bir itiraz olmadığından, Komite, Sözleşme'nin 19 ve 23^{üncü} maddeleri uyarınca başvuru sahibinin kızı ve partneri adına ileri sürdüğü iddiaların yanı sıra, Sözleşme'nin - 5^{inci} maddesi ile bağlantılı olarak okunan - 28 (2) (c) sayılı maddesi uyarınca kendisi ve aile üyeleri adına ileri sürdüğü iddialar ile ilgili olduğu kadarıyla başvurunun kabul edilebilir olduğu beyan etmekte ve esasları değerlendirmeye geçmektedir.

Esasların değerlendirilmesi

7.1 Komite, mevcut başvuruyu kendisine sunulan tüm bilgiler ışığında, İhtiyari Protokol'ün 5^{inci} maddesine ve Komite'nin usul kurallarında yer alan 73 (1) sayılı kurala göre değerlendirmiştir.

7.2 Komite, başvuru sahibinin, aile üyesi bakıcıların yasal olarak tanınmamasının, kendi aile üyelerini de içeren engelli bireylerin toplum içinde bağımsız yaşama ve topluma dahil olma ve katılma hakları üzerinde, Sözleşme'nin 19^{uncu} maddesini ihlal edecek şekilde ciddi sonuçları olduğunu iddiasını dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, engelli bireylerin nerede ve kiminle yaşayacaklarına karar verme hakkına sahip olmaları ve belirli bir yaşam düzenlemesini kabul etmek zorunda kalmamaları ve engelli bireylerin ve ailelerinin yaşamları konusunda karar verme hakkına sahip oldukları ve kendilerine özel ihtiyaçları temelinde destek verilmesi gerektiği yönündeki savını dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, Taraf devletin, engelli kişilerin ailelerine

yerel mevzuatı kapsamında çeşitli koruma biçimleri sağlanmakta olduğu yönündeki iddiasını da dikkate almaktadır.

7.3 Komite, Sözleşme'nin 19^{uncu} maddesi uyarınca, Taraf Devletlerin engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkı ile topluma tam dahil olma ve katılım hakkından eksiksiz yararlanabilmelerini - engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgahlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahip olmalarını ve özel bir yaşama düzenine zorlanmamalarını, engellilerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimlerinin sağlanmasını ve engellilerin toplumdan tecridinin ve ayrı tutulmasının önlenmesini ve kamusal hizmet ve tesislerin engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmasını ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmesini sağlamak dahil olmak üzere - kolaylaştırmak için etkili ve uygun tedbirler almaları gerektiğini hatırlatır.

7.4 Komite ayrıca bağımsız yaşama ve topluma dahil olma hakkında olan ve bireyselleştirilmiş destek hizmetlerinin bir tıbbi, sosyal veya yardım bakımı biçiminden ziyade bir hak olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirttiği 5 sayılı genel yorumunu (2017) hatırlatmaktadır. Bu nedenle engelli kişiler hizmetleri ve hizmet sağlayıcıları kendi bireysel gereksinimlerine ve kişisel tercihlerine göre seçme hakkına sahiptir ve bireyselleştirilmiş destek, "kullanıcıların" gereksinimlerine uyarlanabilecek kadar esnek olmalıdır, kullanıcıların gereksinimleri desteğe uyarlanmamalıdır. Komite ayrıca, engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkından eksiksiz yararlanabilmelerini kolaylaştırma yükümlüğünün, Devletlerin, Sözleşme'de yer aldığı şekilde bağımsız yaşama ve topluma dahil olma hakkının eksiksiz olarak hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla uygun yasama, idari, bütçe, adli, program, teşvik önlemleri ile diğer önlemleri desteklemesini, kolaylaştırmasını ve sağlamasını gerektirdiği sonucuna varmıştır. Ayrıca Komite, Taraf devletlerin, engelli aile üyelerinin bağımsız yaşama ve topluma dahil olma haklarını hayata geçirmeleri için desteklemeleri amacıyla aile üyelerine güç vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Komite ayrıca engellilik destek hizmetlerinin mevcut, erişilebilir, düşük maliyetli, kabul edilebilir ve tüm engelli kişilere uyarlanabilir olması ve bireysel gelir ve aile geliri gibi farklı yaşam koşullarına ve bireysel şartlara duyarlı olması gerektiğini açıkça belirtmiştir. Son olarak Komite, Taraf devletlerin, akrabalarını toplum içinde bağımsız yaşamaları için destekleyebilmeleri amacıyla aile üyesi bakıcılara yeterli destek hizmetleri sağlaması gerekliliğini vurgulamıştır. Bu destek, süreli bakım hizmetlerini ve diğer destek hizmetlerini içermelidir. Bunlara ek olarak Komite, çoğu kez iş gücü piyasasına erişim olanağından yoksun olarak aşırı yoksulluk içinde yaşayan aile üyesi bakıcılar için mali desteğin çok önemli olduğu ve bu nedenle Taraf devletlerin, engelli kişilerin ailelerine sosyal destek sağlama ve danışmanlık hizmetlerinin, destek çevrelerinin ve diğer yeterli destek seçeneklerinin geliştirilmesini teşvik etme yükümlülüğü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Komite, Taraf devletçe sunulan ilk rapora ilişkin nihai müşahedelerinde, Komite'nin Taraf devletteki engelli kişilerin bakım kurumlarına yeniden yatırılması eğilimine ve fonların kurumlardan, tüm engelli kişilerin toplumları içindeki bağımsız yaşamasını desteklemeye ve sağlamaya yeniden tahsis edilmemesine ilişkin endişelerini ifade ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Komite, kadınların

iş gücü piyasasında istihdam edilmek yerine engelli akrabalarının bakıcıları olarak aile içinde kalmaya zorlandığı bu politikaların cinsiyetçi sonuçlarını endişeyle belirtmiştir. Komite, Taraf devlete, tüm bölgelerde kendi kendine ve bağımsız yaşama hakkını sürdürmek için koruma önlemleri uygulamasını, kaynakları bireylerin bakım kurumlarına yatırılmasından toplum-temelli hizmetlere yönlendirmesini ve engelli kişilerin ülke genelinde bağımsız yaşamalarını ve kişisel yardım dahil olmak üzere hizmetlere eşit erişime sahip olmalarını sağlamak için bütçe desteğini artırmasını tavsiye etmiştir.

7.5 Komite, mevcut davada, başvuru sahibinin aile üyesi bakıcı sıfatıyla yasal olarak tanınmamasının ve destek alamamasının, kızının ve partnerinin toplum içinde bağımsız yaşama ve topluma dahil olabilme ve katılabilme haklarını, Sözleşme'nin 19^{uncu} maddesini ihlal edecek şekilde etkilediği iddiasını dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, Taraf devletin yetkili makamlarının ailesine mali destek, sosyal destek, düşük maliyetli gündüz bakım hizmetleri, evde yardım, süreli bakım, gece bakımı, rehberlik ve danışmanlık, eğitim ve beceri geliştirme gibi hiçbir destek sağlamadığı yönünde sunduğu bilgileri dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, Taraf devletin, engelli kişilerin ailelerine yerel mevzuatı kapsamında, aile üyesi bakıcılar için üç günlük ücretli izin, engelli bir kişiye yardımcı olan çalışanlar için iki yıl süreli olağan dışı ücretli izin, destek sağlayan fonlardan engelli kişilerin aile üyelerine yardım ve engelli çocuğu olan ebeveynlere üç yıla kadar ebeveyn izni gibi farklı koruma biçimleri sağlandığı yolundaki savını dikkate almaktadır. Bununla birlikte Komite, başvuru sahibinin, aile üyelerinin sürekli yardıma ihtiyaçlarının olduğu göz önüne alındığında, Taraf devletçe atıfta bulunan önlemlerin hiçbirisinin kendi aile durumuyla ilgili olmadığı yönündeki savını da dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, başvuru sahibinin, Taraf devletçe atıfta bulunulan önlemlerin hiçbirisinin aile üyesi bakıcıları desteklemeye yönelik olarak giderlerin karşılanması, konuta erişim, mali olarak erişilebilir bakım hizmetleri, avantajlı bir vergi rejimi, esnek çalışma saatleri, bakıcı statüsünün emeklilik sisteminde tanınması ve iş gücü piyasasında ayrımcılığa ve keyfi işten çıkarmaya karşı koruma sağlanması gibi etkili sosyal güvenlik önlemleri sağlamadığı savını da dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, başvuru sahibinin, Taraf devletçe atıfta bulunulan fonlardan verilenler dahil olmak üzere, ailesine durumlarının üzerine eğilmek için hiçbir tazmin veya telafi biçimi sağlanmadığı yönünde verdiği bilgiyi de dikkate almaktadır.

7.6 Komite, başvuru sahibinin, kızının ve partnerinin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkı ile topluma tam dahil olma ve katılma hakkından yararlanmalarını kolaylaştırmak için ailesine hiçbir yeterli destek hizmeti sağlanmadığı yolunda sağladığı bilgileri dikkate almaktadır. Komite, Taraf devletin, yerel mevzuat altında mevcut olan ancak ailenin durumu için geçerli olmayan bazı genel destek önlemleri biçimleri hakkında bilgi sağlamak haricinde, başvuru sahibinin iddialarını çürütmediğini dikkate almaktadır. Bu nedenle Komite, dosyadaki bilgilere dayanarak şu sonuçlara ulaşmıştır: Taraf devletin, Sözleşme'de yer aldığı şekilde bağımsız yaşama ve topluma dahil olma hakkının eksiksiz olarak hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla uygun yasama, idari, bütçe, adli, program, teşvik önlemleri ile diğer önlemleri desteklememesi, kolaylaştırmaması ve sağlamaması ve akrabalarını toplum içinde bağımsız yaşamaları için destekleyebilmeleri amacıyla aile üyesi bakıcılara - süreli

bakım hizmetleri, diğer destek hizmetleri, mali destek, sosyal destek, danışmanlık hizmetleri ve diğer yeterli destek seçenekleri yoluyla sağlananlar dahil olmak üzere - yeterli destek hizmetleri sağlamaması, Sözleşme'nin 19^{uncu} maddesi uyarınca başvuru sahibinin, kızının ve partnerinin haklarının bir ihlali anlamına gelmektedir.

7.7 Ayrıca Komite, başvuru sahibinin, Taraf devletin - Sözleşme'nin 23^{üncü} maddesini ihlal edecek şekilde - engelli kişilerin ailelerinin gerekli desteğe erişmelerini sağlayacak özel mali, sosyal ve diğer kaynakları tahsis etmediğini iddiasını dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, 23^{üncü} maddenin Taraf devlete, engelli bireylerin aileleriyle yaşayabilmeleri ve bakım kurumlarına yerleştirilmemeleri için, bu bireylerin ihtiyaçlarına göre değişen mali yardım şeklinde önlemler alma yükümlülüğü getirdiği yönündeki savını dikkate almaktadır. Komite, toplum içinde bağımsız yaşama hakkının, engelli çocuklar ve ebeveynlerin aile hakkı ile yakından ilişkili olduğunu ve toplum temelli destek ve hizmetlerin yokluğunun engelli kişilerin aileleri için mali baskılar ve kısıtlamalar oluşturabileceğini hatırlatmaktadır. Komite, Taraf devletin ilk raporuna ilişkin müşahedelerinde, mali destekler dahil olmak üzere engelli çocukların veya yüksek seviyede destek ihtiyacı olan yetişkinlerin ailelerini desteklemeye yönelik özel önlemlerin yokluğu konusundaki endişelerini ifade ettiğini hatırlatmaktadır. Komite, Taraf devlete, yüksek seviyede destek ihtiyaçları olan üyeler dahil olmak üzere engelli üyeleri olan tüm ailelerin ihtiyaç duydukları desteğe erişebilmelerini sağlamak, konut ve aile hakları ile yerel toplumlarına dahil olma ve katılma haklarını güvenceye almak ve kurumda bakıma başvurma ihtiyacını ortadan kaldırmak için tüm bölgeler genelinde özel mali, sosyal ve diğer kaynaklar tahsis etmesini tavsiye etmiştir. Mevcut davada Komite, başvuru sahibinin, ailesine, kızının ve partnerinin konut ve aile hakkı ile kendi yerel toplumlarına dahil olma ve katılma hakkının korunmasını sağlamak ve kendisine benzer durumlardaki ailelerin kurumda bakıma başvurmadan kaçınabilmelerine olanak vermek için mali destek dahil olmak üzere hiçbir özel destek önlemi sağlanmadığı yolundaki çürütülmemiş iddiasını dikkate almaktadır. Bu nedenle Komite, Taraf devletin aileye konut ve aile hakları için yeterli destek sağlamamasının, Sözleşme'nin 23^{üncü} maddesi uyarınca başvuru sahibinin kızının ve partnerinin haklarının bir ihlali anlamına geldiği sonucuna ulaşmıştır.

7.8 Komite, başvuru sahibinin, Taraf devletin aile üyesi bakıcılar için herhangi bir sosyal koruma veya güvence biçimini tanımaması ve Taraf devletçe bu tür bir yasal koruma ve yardım sağlanmaması sonucunda, başvuru sahibinin ailesi de dahil olmak üzere engelli kişilerin ailelerinin yüksek bir yoksulluk riski altında olmaları ve bu yüzden kaynaklar, zaman ve hizmetler açısından özellikle sosyal koruma ihtiyacı duymaları nedeniyle, ailesinin Sözleşme'nin 28^{inci} maddesi kapsamındaki haklarının ihlal edildiği yolundaki iddialarını dikkate almaktadır. Komite, Sözleşme'nin 28 (2) (c) sayılı maddesi uyarınca, Taraf devletlerin, yoksulluk şartlarında yaşayan engelli kişilerin ve ailelerinin yeterli eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dahil olmak üzere engellilik ile ilgili giderler konusunda Devlet yardımına erişebilmeleri için uygun adımları atmaları gerektiğini hatırlatmaktadır. Ayrıca Komite, engelli kişilerin yeterli bir yaşam standardından yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla, Taraf devletlerin, özellikle yoksulluk şartlarında yaşayan engelli kişiler için engelleri ile ilgili ihtiyaçlara yönelik uygun ve düşük maliyetli hizmetler, cihazlar ve diğer yardım türleri

sağlama yükümlülüğü altında olduğunu hatırlatmaktadır. Ayrıca, toplumda kamu ve sübvansiyonlu konut programlarına erişim sağlanması gereklidir. Komite, engelli kişilerin engelleri ile ilgili giderleri kendilerinin ödemesinin Sözleşme'ye aykırı kabul edildiğini hatırlatmaktadır. Komite ayrıca, Taraf devletin Sözleşme'nin 28^{inci} maddesi ile ilgili ilk raporuna ilişkin müşahedelerinde aşağıdaki konulardaki endişelerini ifade ettiğini hatırlatmaktadır: Taraf devletteki sosyal koruma mekanizmalarındaki bölgesel farklılıklar; asgari sosyal yardım standartları bulunmaması; Taraf devlette engelli kişiler ve aileleri arasındaki yüksek yoksulluk düzeyi ve tasarruf önlemlerinin olumsuz etkilerinin değerlendirilmemesi.

7.9 Ayrıca Komite, başvuru sahibinin, İtalyan hukuk sistemini karakterize eden kanun boşluğunun, aile üyesi bakıcıları, Sözleşme'nin 5^{inci} maddesini ihlal edecek şekilde savunmasız ve bağlantılı ayrımcılığa maruz bıraktığı iddiasını da dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, bakımını üstlendiği aile üyeleri ile yakın bağlantılı olduğu ve bundan dolayı, uzaktan çalışma hakkının iptal edilmesinin ve işini ve gelirini kaybetmesinin gösterdiği gibi, iş gücü piyasasında ayrımcılık yaşadığı yolundaki iddialarını dikkate almaktadır. Komite, engellilik temelindeki her türlü ayrımcılığı yasaklama yükümlülüklerinin engelli kişileri ve örneğin engelli çocukların aileleri gibi bağlantılı oldukları kişileri kapsadığını belirttiği, eşitlik ve ayrımcılık yapmama hakkındaki 6 sayılı genel yorumunu (2018) hatırlatmaktadır. Ayrıca Komite, “engellilik temelindeki” ayrımcılığın bu nedenle engelli bir kişiyle bağlantılı olan kişilere karşı uygulanabileceğini, bu durumun “bağlantılı ayrımcılık” olarak bilindiğini ve 5^{inci} maddenin kapsamının bu kadar geniş olmasının nedeninin engellilik ile ilişkili tüm ayrımcılık durumlarını ve/veya engellilik ile ilgili ayrımcı davranışları ortadan kaldırmak ve bunlarla mücadele etmek olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda Komite, yoksulluğun, çoklu ayrımcılığın hem bir bileşik etkeni hem de sonucu olduğunu da vurgulamıştır. Engelli kişilerin kendileri ve aileleri için yeterli bir yaşam standardı hakkının hayata geçirilmemesi, Sözleşme'nin amaçlarına aykırıdır. Engelli kişilerin, diğerlerine benzer yeterli bir yaşam standardına ulaşabilmek için genellikle ilave masraflar yapmaları gereklidir. Bu nedenle Taraf devletlerin, engelli kişilerin engelleri ile ilgili ilave masrafları karşılayabilmelerini sağlamaya yönelik etkili önlemleri hayata geçirmeleri gereklidir. Ayrıca Komite, Avrupa Adalet Divanının, istihdam ve meslek ile ilgili eşit muamele ilkesinin, kendileri engelli olan kişiler ile sınırlı olmadığını belirlediğini ve işverenlerin kendileri engelli olmayan çalışanlara, benzer koşullardaki diğer çalışanlara uygulanan, uygulanmış olan veya uygulanabilecek olan muameleden daha az avantajlı şekilde muamele etmesi ve söz konusu çalışanlara daha az avantajlı şekilde muamele edilmesinin, bakımı öncelikle söz konusu çalışanlarca sağlanan çocuklarının engeline dayandığının belirlenmesi durumunda, söz konusu muamelenin doğrudan ayrımcılık yasağına aykırı olduğu sonucuna ulaştığını dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, bir başvuru sahibine çocuğunun engeli nedeniyle ayrımcı muamele yapılmasının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 14^{üncü} maddesinde kapsanan bir engellilik temelli ayrımcılık biçimi olduğu sonucuna ulaştığını dikkate almaktadır.

7.10 Mevcut durumda Komite, başvuru sahibinin, uzaktan çalışma hakkının iptal edilmesi nedeniyle artık çalışmayı sürdürebilecek bir konumda olmadığı ve bunun da

gelirini kaybetmesi ile sonuçlandığı yolundaki çürütülmemiş savını dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, başvuru sahibinin, kızının ve partnerinin sürekli bakıma ihtiyaç duyması nedeniyle uzaktan çalışmanın işini sürdürebilmesi ve aynı zamanda bakım kurumlarına yatırmaktan kaçınmak üzere aile üyelerine bakım sağlaması için gerekli bir koşul olduğu şeklindeki savını da dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahibinin, aile üyesi bakıcı rolü nedeniyle iş gücü piyasasında istihdama erişememesinin, Sözleşme'nin 5^{inci} maddesinin anlamı kapsamında bağlantılı ayrımcılık anlamına geldiği yönündeki savını dikkate almaktadır. Ayrıca Komite, Taraf devletin, bu durumdaki aileye herhangi bir destek önlemi, yardım veya sosyal koruma biçimi sağlandığı konusunda hiçbir bilgi sunmadığını da dikkate almaktadır. Bu nedenle Komite, Taraf devletin yetkili makamlarınca sosyal koruma, engellilik ile ilgili giderler konusunda yardım, yeterli eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım sağlanmamasının, başvuru sahibi ile ailesinin, Sözleşme'nin - 5^{inci} maddesi ile birlikte okunan - 28^{inci} maddesi kapsamındaki haklarının bir ihlali anlamına geldiği sonucuna ulaşmıştır.

C. Sonuç ve tavsiyeler

8. İhtiyari Protokol'ün 5^{inci} maddesi kapsamında hareket eden Komite, Taraf devletin, başvuru sahibinin kızı ve partneri için Sözleşme'nin - 5^{inci} maddesi ile bağlantılı olarak okunan - 19, 23 ve 28 (2) (c) sayılı maddeleri kapsamındaki ve başvuru sahibinin kendisi için Sözleşme'nin - 5^{inci} maddesi ile bağlantılı olarak okunan - 28 (2) (c) sayılı maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmediği görüşündedir. Bu nedenle Komite, Taraf devlete aşağıdaki tavsiyelerde bulunmaktadır:

(a) Başvuru sahibi, kızı ve partneri ile ilgili olarak, Taraf devlet aşağıdaki yükümlülükleri taşımaktadır:

(i) Bu kişilere, bu başvuruda bulunmak için yaptıkları her türlü yasal gider dahil olmak üzere uygun tazminat vermek;

(ii) Sözleşme'nin 19, 23 ve 28 (2) (c) sayılı maddeleri kapsamındaki haklarını güvenceye almak amacıyla, başvuru sahibinin ailesinin süreli bakım hizmetleri, mali destek, danışmanlık hizmetleri, sosyal destek ve diğer uygun destek seçenekleri dahil olmak üzere yeterli bireyselleştirilmiş destek hizmetlerine erişimini sağlamak için uygun önlemleri almak;

(b) Genel olarak, Taraf devletin, gelecekteki benzer ihlalleri önleme yükümlülüğü vardır. Bu bakımdan Komite, Taraf devletten aşağıdakileri gerçekleştirmesini istemektedir:

(i) Yerel mevzuatını gereken şekilde değiştirerek, sosyal koruma programlarının çok çeşitli engelli kişilerin ihtiyaçlarını diğer bireylerle eşit koşullar altında karşılamasını sağlamak;

(ii) Engelli kişileri bağımsız yaşama ve topluma dahil olma hakları konusunda anlayabilecekleri şekilde bilgilendirmek ve engelli kişileri haklarını nasıl tatbik

edebileceklerini öğrenmeleri konusunda desteklemek amacıyla güçlendirme eğitimleri sağlamak;

(iii) Tüm bölgelerde kendi kendine ve bağımsız yaşama hakkını sürdürmek için koruma önlemleri uygulamak, kaynakları bireylerin bakım kurumlarına yatırılmasından toplum-temelli hizmetlere yönlendirmek ve engelli kişilerin ülke genelinde bağımsız yaşamalarını ve uygulanabilir olduğu durumlarda kişisel yardım ve aile üyesi bakıcılar için destek dahil olmak üzere hizmetlere eşit erişime sahip olmalarını sağlamak için bütçe desteğini artırmak.

9. İhtiyari Protokol'ün 5^{inci} maddesine ve Komite'nin usul kurallarında yer alan kural 75'e göre, Taraf devlet Komite'ye altı ay içinde, Komite'nin mevcut görüşleri ve tavsiyeleri ışığında gerçekleştirilen her türlü işlem hakkındaki bilgiler dahil olmak üzere yazılı bir yanıt sunmalıdır. Taraf devletten ayrıca, nüfusun tüm kesimlerine erişebilmek için Komite'nin görüşlerini yayınlaması, Taraf devletin resmi diline tercüme ettirmesi ve erişilebilir